

Između globalnih ideja i lokalnih inicijativa: rodna ravnopravnost kao pokretač integralnog održivog razvoja

Marija GEIGER ZEMAN
(marija.geigerzeman@pilar.hr)
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar

Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 12. 11. 2025.
Doi: 10.5559/pi.20.35.06
UDK 305:316.42

U radu se koncepti i različite interpretacije globalnog, lokalnog i globalnog pozicioniraju u kontekst (integralnog) održivog razvoja kako bi se predstavila kompleksnost i ambivalentnost odnosa između globalnih vizija i lokalnih realiteta u različitim dijelovima svijeta. Ukazuje se na promjene u konceptualiziranju održivog razvoja u globalnim okolišnim dokumentima s posebnim naglaskom na pitanja rodne ravnopravnosti i uloge žena u procesima planiranja, organiziranja i provedbe integralnog održivog razvoja na lokalnoj i globalnoj razini. Rad se bazira na sljedećim premisama: 1) neraspeditoj, kompleksnoj i kontradiktornoj povezanosti globalnog i lokalnog; 2) globalnim, lokalnim i globalnim perspektivama ideje održivog razvoja kao i na kritičkim pozicijama koje ukazuju na različite oblike nejednakosti i asimetrija u moći; 3) prepoznatoj važnosti rodne ravnopravnosti kao jedne od fundamentalnih vrijednosti održivog razvoja na globalnoj i lokalnoj razini. Propitivanjem i promišljanjem odnosa između globalno kreiranih ideja i konkretnih lokalnih realiteta te integralnog održivog razvoja i rodne ravnopravnosti ukazuje se na slojevitost i složenost recentnih društvenih procesa kao i na potrebu za otvaranjem emancipirajućeg prostora u kojem se omogućava razvoj globalnih zajednica koje afirmiraju ideje pravednosti, održivosti i inkluzivnosti.

Ključne riječi: *globalno, lokalno, globalno, održivi razvoj, rodna ravnopravnost*

UVOD^{1 2}

Intersekcija rodne ravnopravnosti i održivog razvoja, baš kao i dijalektika globalnog i lokalnog nisu nove teme što, dakako, nimalo ne umanjuje njihovu aktualnost, recentnu relevantnost i značajnu vidljivost u raspravama o izazovima i potencijalima održivog razvoja na globalnom i lokalnom nivou. U svijetu suočenom s mnogo izazova i kriza, tematika odnosa globalnog i lokalnog krucijalna je za razumijevanje aktualnog društvenog realiteta koji nije u potpunosti ni globalan ni lokalni, već glokalan. Ako koncepte globalnog, lokalnog i glokalnog pozicioniramo u kontekst (integralnog) održivog razvoja postaju evidentne kompleksnost i ambivalentnost globalnih politika i lokalnih realiteta u različitim dijelovima svijeta. Pitanja dinamike moći i odgovornosti te kontradikcije dijalektike globalnog i lokalnog otvaraju prostor za rasprave o dubokim asimetrijama i nejednakostima koje oblikuju svakodnevna iskustva lokalnih zajednica. Pitanje održivog razvoja nije samo pitanje odnosa društva prema prirodnom okolišu niti isključivo pitanje granica ekonomskog rasta, već intersekcionalno pitanje socijalnih odnosa, nejednakosti i razlika. U radu se u raspravu o odnosima globalnog i lokalnog sagledanim kroz prizmu održivog razvoja uvodi pitanje rodne ravnopravnosti i uloge žena u procesima planiranja, organiziranja i provedbe održivog razvoja kako na razini lokalne zajednice u kojoj žive, tako i na široj regionalnoj i/ili globalnoj razini. Mada globalni dokumenti prepoznaju i priznaju važnost žena kao značajnih aktera i partnera u okolišnoj agendi, na lokalnoj razini žene se suočavaju s mnogobrojnim preprekama i izazovima duboko ukorijenjenim u tradicionalnom rodnom poretku i njegovim rodno isključivim sustavima normi, značenja, očekivanja i kodova. Rad se bazira na tri temeljne premise: 1) globalno i lokalno su neraspeditivo povezani i u permanentnim su uzajamnim procesima; 2) ideja održivog razvoja promatra se kroz analitičku optiku globalnog, lokalnog i glokalnog pri čemu se naglasak stavlja na kritičku po-

¹ Rad je pripremljen u okviru projekta »Transformacije lokalnih zajednica u Republici Hrvatskoj. Globalni izazovi i razvojni potencijali« (LozaRH) koji financira Europska unija – NextGeneration EU (01/08-73/23-2519-11).

² Članak se djelomično temelji na predavanju »Globalne teme i lokalne inicijative: komuniciranje rodne ravnopravnosti i održivog razvoja na lokalnom nivou« održanom 23. listopada 2024. godine na Sveučilištu VERN u sklopu projekta »Transformacije lokalnih zajednica u Republici Hrvatskoj. Globalni izazovi i razvojni potencijali« (LozaRH) koji financira Europska unija – NextGeneration EU (01/08-73/23-2519-11).

ziciju koja inzistira na demaskiranju nejednakosti i asimetrija u moći; 3) ideja rodne ravnopravnosti jedna je od fundamentalnih vrijednosti održivog razvoja koja mora biti konkretizirana na lokalnim razinama. U fokusu rada su pitanja o prelamanju globalnih politika u lokalnim zajednicama, značaju lokalnog djelovanja u globalnom kontekstu te razumijevanju pozicije rodne ravnopravnosti u globalnim okolišnim politikama i lokalnim realitetima. Propitivanjem i promišljanjem odnosa između globalno kreiranih ideja i konkretnih lokalnih realiteta te integralnog održivog razvoja i rodne ravnopravnosti pokazuje se kompleksnost recentnih društvenih procesa kao i potreba za otvaranjem emancipirajućeg prostora u kojem se omogućava razvoj glocalnih zajednica koje afirmiraju ideje pravednosti, održivosti i inkluzivnosti.³

GLOBALNO–LOKALNO ILI GLOKALNO–GROBALNO?

Teme kompleksnih odnosa i dijalektike globalnog i lokalnog ne zauzimaju važno mjesto samo u sociološkim promišljanjima, već i mnogo šire (na primjer, u politikama i raspravama o razvoju, klimatskim promjenama, okolišnim temama itd.) (Geiger i Zeman, 2010; Geiger Zeman i Zeman, 2010), na što ukazuju mnogobrojne i poticajne rasprave te bogata literatura u društvenim i humanističkim znanostima. Doty (2018) ističe vidljivost pitanja vezanih uz dinamiku lokalnog i globalnog u socijalnoj i političkoj teoriji te ukazuje na tri tematsko-problemska područja unutar kojih se: 1) kritički propituju stari i uvode novi koncepti; 2) razvija interdisciplinarnost; 3) osnažuje transfer znanja i uspostavlja uzajamnost između teorije i prakse. Odnose između globalnog i lokalnog moguće je promatrati i razumijevati na različite načine i interpretirati kroz različite konceptualne modele. Primjerice, iz optike dualističkog i na vrijednosnoj hijerarhiji utemeljenog modela, globalnom se pripisuju »poželjni« atributi i kvalitete poput moderniteta, univerzalnosti i Prvog svijeta (Globalnog Zapada) te se globalno pozicionira kao »superiorno« u odnosu na lokalno, koje se shvaća kao partikularno, povezano s tradicijom i Trećim svijetom (Globalni Jug) (Geiger i Zeman, 2010, 63-64; vidi Geiger Zeman i Zeman, 2010). Kritički teoretičari/ke ističu važnost moći u razumijevanju odnosa između globalnog i lokalnog pri čemu se dominantno razumijevanje globalnog dekonstruira tako što se jasno po-

³ Zahvaljujem dr. sc. Zdenku Zemanu na korisnim komentarima i vrijednim primjedbama koje su unaprijedile konačnu verziju rada.

kazuje da se »'globalno' u globalnom poretku«, proizvedeno u privilegiranom dijelu svijeta, shvaća kao dio zapadnjačkog projekta koji je, u svojoj globalnosti i univerzalnosti, nadmoćan lokalnim i partikularnim interesima lokalnih nezapadnih svjetova, čime se nastoje legitimirati i održavati političke asimetrije i ekonomske nejednakosti (Mies i Shiva, 1996, prema Geiger Zeman i Zeman, 2010, 64). Tom vrijednosno-hijerarhijskom pogledu na dinamiku odnosa globalnog i lokalnog suprotstavlja se koncept koji inzistira na njihovoj komplementarnosti i neizbježnoj neraskidivoj povezanosti, čime se otvara prostor za nove, alternativne konceptualizacije tih složenih odnosa, lišene stereotipa i predrasuda o hijerarhiji i asimetrijama moći (Geiger Zeman i Zeman, 2010; Doty, 2018). U tom kontekstu Doty (2018) ističe znanstvene radove koji se bave posljedicama globalnog kapitalizma na »lokacijama koje su konstruirane kao lokalne« i njihovom ulogom u provedbi globalnih, na kapitalizmu utemeljenih odnosa. Jer u kontekstu globalizacije je neosporna konkretna povezanost globalnog i lokalnog s obzirom na to da »nema globalizacijskih procesa koji ne bi ujedno bili (i) lokalizirani, lokalizacijski procesi« (Geiger Zeman i Zeman, 2010, 64). Taj drugačiji pogled na dinamiku odnosa globalno – lokalno otvara prostor za nove koncepte, poput »glokalnog« ili »glokalizacije«, koje je iz svijeta biznisa u sociologiju prenio Robertson (1995), koji je definira kao postmoderno miješanje i povezivanje globalnog i lokalnog, dok je Ritzer (2004, cit. u Smith, 2007, 1994) definira kao »integraciju globalnog i lokalnog, što rezultira jedinstvenim ishodima u različitim geografskim područjima« (vidi Robertson, 2001; Ritzer, 2012; Simonis, 2014). Smith (2007, 1994) glokalizaciju opisuje kao »odnos između globalnih i lokalnih procesa« koji se ne razumijevaju kao »dijametralno suprotni« već kao »dvije strane istog novčića«. Uz pojmove hibridizacije (Nederveen Pieterse, 2009) i kreolizacije (Hannerz, 1987) pojam glokalizacije zauzima važno mjesto u promišljanjima kulturalne globalizacije, međunarodnog biznisa i marketinga. Mnogobrojni primjeri iz prakse pokazuju kako lokalne kulture na jedinstvene načine preuzimaju i inkorporiraju elemente drugih kultura, ali i različite načine na koje se globalni akteri poput multinacionalnih korporacija prilagođavaju lokalnim kulturama i specifičnim zahtjevima lokalnih tržišta, pritom jasno održavajući identitet svog brenda (Bullard, 2025).⁴ Glokalizacijska perspek-

⁴ U literaturi su navedeni mnogobrojni primjeri koji ilustriraju globalizacijske prakse i fenomene. Jedan od zasigurno najviše opisivanih primjera su taktike američke kompanije McDonald 's, koji ne samo da svoju ponudu prilagođava

tiva naglašava dinamiku odnosa globalnog i lokalnog te dovodi u pitanje homogenizirajuće utjecaje globalizacije. Prema Robertsonu (1995 cit. u Bullard, 2025) glokalizacija i sama predstavlja jedan »aspekt globalizacije«, štoviše, može se tvrditi da je globalizacija »ukupna suma svih individualnih glokalizacijskih nastojanja«, preciznije »lokalnih interakcija između nativnih i globalnih kultura« (Bullard, 2025). Kao protutežu konceptu glokalizacije Ritzer (2004, cit. u Ryan, 2007, 2022) uvodi pojam »grobilizacije« (*grobilization*)⁵ kojim se označavaju moderne i homogenizirajuće, »imperijalističke ambicije nacija, korporacija, organizacija« i njihove težnje vlastitog nametanja na različitim geografskim područjima (vidi Ritzer, 2003). S jedne strane, na taj se način smanjuje diverzitet i promiče homogenizacija društava diljem svijeta, no, s druge strane, nisu zanemarivi ni pozitivni aspekti »poput promicanja inicijativa u zdravstvu i tehnologije koje produžuju životni vijek« (Bullard, 2025). Doty (2018) ističe važnost analiza utemeljenih na kritičkoj teoriji zbog fokusa na društvene pokrete, lokalne prakse otpora i transverzalne borbe »koje dovode u pitanje konvencionalne prostorne logike«. Osim rasprava o globalizacijskim utjecajima na lokalno, važne su i sociološke rasprave čiji se fokus s globalnog preusmjerio na tzv. »nove 'lokalizme'« – lokalne zajednice, susjedstva, (ekonomska i/ili politička) udruženja itd., kao i na: 1) njihova umrežavanja oko različitih tema/interesa/izazova, i 2) formiranja sustava koji »transcendiraju tradicionalne granice, logike regionalizma«, uključujući i različite oblike integracija

ukusima i običajima stranih tržišta, već i marketinške strategije planira u skladu sa specifičnostima lokalnih kultura (Bullard, 2025; Khan i Khan, 2013). Na primjer, u skladu sa zabranom konzumiranja govedine u hinduističkoj tradiciji, McDonalds u Indiji na jelovniku nudi jela od piletine (npr. Maharaja Mac) kao i vegetarijanske obroke dok se Saudijskoj Arabiji u ponudi McDonald'sovih restorana nalaze halal obroci koje su odobrili lokalni autoriteti kao i posebno osmišljeni obroci u skladu s lokalnom tradicijom (na primjer, McArabia kofta sendviči) (Khan i Khan, 2013; vidi Bullard, 2025). Nederveen Pieterse glokalizacijske prakse i fenomene opisuje pojmom hibridizacije pri čemu objašnjava »strukturalnu hibridizaciju« (na primjer, višestruke pripadnosti, »multicentrične funkcionalne mreže«, »nove miješane forme kooperacije« (2009, 70, 72-73) i »globalni mélange« (na primjer, kineski tacosi, Shakespeareova drama izvedena u stilu japanskog kabukija u poznatom pariškom klubu (2009, 75), što je moguće objasniti i Hannerzovim terminima »kreativizacije« (2009, 76) kao i terminima »mestizaje«, »orijentalizacije« i »crossover« (2009, 77) (vidi Ritzer i Dean, 2015).

⁵ Prema Ritzeru (2012) pojam grobilizacije uključuje englesku riječ *growth* (rast) kojom se ukazuje na težnju i ambicije određenih aktera za uvećanjem vlastitog utjecaja, moći i profita.

(ISA WG01, n.a.). Taj zaokret je demantirao nekad dominantan narativ o važnosti »velikih«, globalnih pitanja i tema te ukazao na relevantnost lokalnih praksi, značenja i procesa (Doty, 2018). Lokalno ni u kojem slučaju nije »izolirani otok«, a ono što mislimo kao lokalno uključuje i globalno (Geiger i Zeman, 2010, 378-379; Geiger Zeman i Zeman, 2010, 69). Glokalizacijska perspektiva ukazuje na tu povezanost, dok globalizacijska perspektiva uz pozitivne aspekte tematizira i bitna i neizostavna pitanja moći i asimetrija u dinamici odnosa globalnog i lokalnog.

INTEGRALNI ODRŽIVI RAZVOJ KAO GLOBALNA IDEJA

Održivost i održivi razvoj bez ikakve sumnje već su desetljećima velike globalne teme koje zauzimaju vidljivo mjesto u mnogim sektorima društva – od znanosti i politike do ekonomije i obrazovanja, kako na globalnoj tako i na lokalnim razinama. Referirajući se na Baumanove koncepte »negativnih globalnih tokova« i »negativne globalizacije« Ritzer i Dean (2015, 296) promišljaju okolišna pitanja. Okoliš je važna tema u novijim studijama globalizacije, a razmatrajući ga u kontekstu kategorija globalno – lokalno, Ritzer i Dean (2015, 296) polaze od premise da je okoliš »inherentno i uvijek bio globalan« jer »svi dijelimo atmosferu, grije nas sunce i povezani smo oceanima« (Yearley, 2007, prema Ritzer i Dean, 2015, 296). Štoviše, mnogi okolišni procesi i fenomeni utječu na svijet ili njegove velike dijelove (nuklearno testiranje, kisele kiše itd.) (Beck, 1996; Zeman, 2004). Upravo su izazovi oštećenja ozonskog omotača i klimatske promjene pozicionirali »okoliš kao globalno pitanje i problem« (Ritzer i Dean, 2015, 296). Dakako, okolišne teme nisu izazovi koji su se pojavili tek u ovom tisućljeću, već se njihova problematika počela jasnije tematizirati već početkom 1970-ih. Tijekom 1980-ih i 1990-ih globalna politika okoliša se etablirala i razvila kao posebno međusektorsko područje u kojem se uspostavlja dijalog između različitih sektora, institucija i aktera na svim razinama, ali i multidisciplinarno područje u kojem istraživači/ce iz različitih disciplina nastoje teorijski razumijeti, propitati i istražiti okolišne probleme (Cass, 2014, 17; Harris, 2014, 7). Riječ je o različitim načinima »na koje se politika provodi na različitim mjestima kako bi se promijenio ili zaštitio okoliš« (Harris, 2014, 3). Harris (2014, 5) ističe kategoriju prakse kao ključnu u razumijevanju globalne okolišne politike jer globalna okolišna politika uključuje »politike, akcije, ponašanja« koja pozitivno ili negativno utječu na okoliš (Harris, 2014, 5). Kovačević i Mušanović (2012, 333) detaljno opisuju svjetske sastanke na najvišem nivou i krucijalne do-

kumente koji su utjecali na »percepciju važnosti međunarodne skrbi za održivi razvoj«, poput studije Rimskog kluba pod nazivom *The Limits of Growth* (Meadows i sur., 1972.) u kojoj se ističe ograničenost prirodnih resursa na planetu Zemlji te popularnog dokumenta *Brundtland Report*, odnosno publikacije *Our Common Future* (World Commission on Environment and Development, 1987), koja je popularizirala koncept održivog razvoja i pozicionirala ga kao nezaobilaznu temu na globalnoj političkoj sceni. Upravo je u tom drugospomenutom dokumentu artikulirana jedna od najpoznatijih definicija održivog razvoja kao razvoja koji »izlazi u susret potrebama sadašnjih generacija bez ugrožavanja mogućnosti budućih generacija da zadovolje svoje potrebe« (World Commission on Environment and Development, 1987, 43) (vidi Geiger Zeman i Zeman, 2010). Dakako, to je tek jedna od mnogobrojnih definicija održivog razvoja koje su se tijekom posljednjih desetljeća pojavile u diskusiji i literaturi, a važno je spomenuti i mnogobrojne rasprave o problematičnosti tog koncepta kao i niz kritičkih primjedbi kojima se ukazuje na njegove »proturječnosti, nejasnoće i izazove u njegovoj provedbi« (Sociology. Institute, 2022), ideološki karakter (Fuchs, 2017), eurocentrizam, inzistiranje na kapitalističkoj logici i podržavanju »globalnih slobodnih tržišta i pluralističke demokracije« (Doyle, 1998, 771), androcentrizmu i antropocentrizmu, kojima se održavaju razlike u moći i nejednakosti (Demaria i Kothari, 2017), »sistemska *greenwash*« koji potkopava otpore antiimperijalističkih organizacija (Bendell, 2022, 8) itd. Jedna od važnih kritika upućenih konceptu (i politikama) održivog razvoja odnosila se na preveliku usmjerenost na zahtjeve ekonomske domene, pa se modelom integralnog održivog razvoja (konceptualno) eliminira taj redukcionizam u pristupu i »ukida `monopol` ekonomije u determiniranju okolišnih pitanja« (Geiger Zeman i Zeman, 2010, 87). Model integralnog održivog razvoja počiva na idejama o isprepletenosti i uzajamnoj povezanosti okolišne, ekonomske i socijalne (ili socio-ekonomske) dimenzije te zahtjevu za povezivanjem, koordiniranjem i skladnom suradnjom između svih tih dimenzija (Geiger Zeman i Zeman, 2010, 88). Na konferenciji Rio +20 održanoj 2012. godine postavljen je sveobuhvatni konceptualni okvir za održivi razvoj, pri čemu se u dokumentu *The future we want* (United Nations, 2012) posebno naglašava važnost »osnaživanja tri dimenzije održivog razvoja« (United Nations, 2012, 19).

Održivi razvoj je, dakle, iznimno važna globalna tema o kojoj različiti globalni, lokalni i glokalni akteri raspravljaju već desetljećima.

Od početka problematiziranja okolišnih izazova Ujedinjeni narodi (UN) su pozicionirani kao najvažnija globalna organizacija i kreator smjernica održivog razvoja kroz niz dokumenata koji predstavljaju opći regulatorni okvir za pitanja održivog razvoja i održivosti. Osim ranije spomenutog dokumenta *Our Common Future* (World Commission on Environment and Development, 1987) i 1992. godine objavljene *Agenda 21* (United Nations, 1992) važno je spomenuti i *United Nations Millennium Declaration* (2000) u kojoj su naglašene »fundamentalne vrijednosti« za međunarodne odnose u novom stoljeću, poput slobode, jednakosti, solidarnosti, tolerancije, poštivanja prirode i podijeljene odgovornosti, te *Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development* ili *Agenda 2030*, odnosno *Program globalnog razvoja za 2030* (United Nations, 2015) u kojem je definirano novih 17 izuzetno ambicioznih globalnih ciljeva održivog razvoja za razdoblje do 2030. godine. Osim što su ti ciljevi predstavljeni kao globalni, oni imaju jasan normativni aspekt – predstavljeni kao globalni i univerzalni ciljevi, oni »moraju biti primjenjivi u svim zemljama i zajednicama, od strane svih ljudi« (Pavić-Rogošić, 2015, 1).

No, kritičari/ke ističu da je, usprkos svim ulozenim sredstvima i raspoloživim resursima, »ukupni saldo postignuća« vezan uz ciljeve održivog razvoja »u biti negativan« (Littig, 2017, 319) jer se globalna okolišna situacija i dalje pogoršava, kako u okolišnom pogledu (klimatske promjene, gubitak biodiverziteta, prekomjerno korištenje resursa, itd.) tako i u ekonomskom i socijalnom pogledu (porast globalnog siromaštva, neravnopravna distribucija bogatstva, itd.). Štoviše, neki kritičari/ke čak tvrde da je model održivog razvoja propao i da je stoga potrebno pronaći nove modele, koji će dovesti u pitanje sustav kapitalističke ekonomije i dominantne neoliberalne paradigme (Littig, 2017). Posljednjih godina sve se više raspravlja o tzv. odrastu (engl. *degrowth*), koji predstavlja višestruku platformu koja inzistira na primatu prirode; ograničenju ekonomskog rasta; kritičkom stavu prema globalizacijskom uniformiranju svijeta; osnaživanju javne rasprave i odgovaranju na »krizu smisla u modernim društvima« (Holy, 2023, 6). Osim što kritički propituje postojeće modele ekonomskog razvoja, ta pozicija, prema Holy (2023, 6), 1), odbacuje »ideje kontinuiranog i okolišno neodrživog ekonomskog rasta«; 2) kritički propituje i odbacuje koncept održivog razvoja kao model u službi tržišnog kapitalizma; 3) zagovara uspostavu antikapitalističke ekonomije; 4) predlaže »demokratsko smanjenje obujma proizvodnje i potrošnje«,

preciznije »smanjenje materijalne potrošnje« i »potpunu transformaciju proizvodnje«. Usprkos razmimoilaženjima s teoretičarima održivog razvoja, koji pak ideju odrasta smatraju neprimjenjivom, nedovoljno znanstvenom i lišenom jasnih provedbenih akcija, moguće je razabrati slična načela i ciljeve obiju perspektiva, primarno odlučnost za rješavanje izazova klimatskih kriza i degradacije okoliša (Holy, 2023, 6; vidi Bendell, 2022).

ODRŽIVI RAZVOJ I RODNA RAVNOPRAVNOST: AFIRMIRANJE INTERSEKCIONALNOSTI

Studije okoliša i roda (na globalnom i lokalnom nivou) ukazuju na »simboličke i materijalne konzekvencije« u načinima razumijevanja prirode, uporabi i odnosu prema prirodnim resursima i dinamikama rodne moći (Hawkins i sur., 2011, 237). Arora-Jonsson (2014, 295) podsjeća kako je mnogo financijskih sredstava kao i pažnje aktera iz različitih sektora posljednjih desetljeća uloženo u odnose roda, razvoja i okoliša, ali usprkos razvijenim teorijama i metodologijama istraživanja roda prisutna je »zabrinutost zbog rodno uvjetovanih problema u donošenju politika zaštite okoliša«. Osim mnogobrojnih međunarodnih organizacija, institucije za zaštitu okoliša i globalne okolišne politike ističu važnost rodne ravnopravnosti kao ključa u rješavanju izazova okolišnih kriza. U *Agendi 2030* (United Nations, 2015, 1), koja je »izgrađena na milenijskim razvojnim ciljevima«, istaknuto je sedamnaest ciljeva i zadataka održivog razvoja, a Cilj 5 posvećen je »postizanju rodne ravnopravnosti i osnaživanju svih žena i djevo-jaka« (2015, 18). Pitanje rodne ravnopravnosti definirano je kao ljudsko pravo, no također je »krucijalno za progres svih ciljeva i zadataka« (na primjer, ekonomski rast i radnu produktivnost, zdravlje, obrazovanje, itd.) (UN Women i UNDP, 2018, 9).⁶ Povezivanje pitanja inte-

⁶ Iako se često koriste naizmjenično, rodna ravnopravnost (*gender equality*) i rodna jednakost (*gender equity*) dva su vrlo različita koncepta (EIGE, 2016a). Također, u literaturi nije rijetko da se engleski termin *gender equity* na hrvatski jezik prevodi kao rodna ravnopravnost. Rodna ravnopravnost označava »izjednačenost u pravima« (Kašić, 2007b, 68), odnosno »načelo jednakih prava i jednakog postupanja prema ženama i muškarcima« (Kašić, 2007b, 68), »jednaka prava, odgovornosti i mogućnosti za žene i muškarce te za djevojčice i dječake« (EIGE, 2016a), odnosno pravednu raspodjela beneficija i odgovornosti između žena i muškaraca (EIGE, 2016a). Prema Kašić (2007a, 74) koncept rodne jednakosti počiva na premisama: 1) sva ljudska bića mogu slobodno razvijati osobne sposobnosti i praviti izbore »bez ograničenja postavljenih zadanim rod-nim ulogama«; 2) »različita ponašanja, težnje i potrebe žena i muškaraca« treba uzeti u obzir, vrednovati i promicati jednako. Rodna jednakost, odnosno jed-

gralnog održivog razvoja i održivosti s rodnom ravnopravnosti otvara prostor za nove interpretacije i intersekcionalna razumijevanja održivog razvoja. To se odražava i na novija tumačenja održivog razvoja, koji, prema Leach, Mehta i Prabhakaran (2016, 3), označava razvoj koji osigurava »ljudsku dobrobit, ekološki integritet, rodnu ravnopravnost i socijalnu pravdu sada i u budućnosti«. U *Agendi 30* inzistira se na inkluzivnoj definiciji napretka »koji je održiv i ne zapostavlja nikoga«, pri čemu su ulaganja u žene kao i u procese uporabe i primjene njihovih znanja, vještina, iskustva, usluga i rada definirana kao ključni za postizanje održivih ciljeva (Pandey i Kumar, 2020, xi). Usprkos sustavnim naporima u promicanju rodne ravnopravnosti mnogobrojni oblici rodni neravnopravnosti i rodni nejednakosti i dalje perzistiraju u raznim formama, u skladu s »kontekstom i situacijom regije ili zajednice« (Pandey i Kumar, 2020, xi). Rodna diskriminacija i sistemske rodne nejednakosti nemaju negativan utjecaj samo na živote žena, već i na šire društvo (Pandey i Kumar, 2020, xi). U *Agendi 2030* inzistira se na ideji da je »proces održivog razvoja nepotpun bez sudjelovanja žena« te se naglašava nužnost osiguravanja uključivanja žena u procese razvoja (Pandey i Kumar, 2020, xi). Mada je rodna dimenzija u kontekstu održivog razvoja usvojena kao »temeljni zahtjev za transformativne politike« (Wroblewski, Littig i Segert, 2023, 1) dominantni rodni poredak još uvijek podržava rodne nejednakosti u javnoj (obrazovanje, tržište rada, radno mjesto, zdravstvena skrb, politička participacija, itd.) i privatnoj sferi, onemogućavajući ženama pristupe resursima i imovini te isključujući ih iz procesa odlučivanja (Pandey i Kumar, 2020, 3). Promišljanjem rodne neravnopravnosti kroz optiku integralnog održivog razvoja demaskirana je povezanost i međupovezanost neodrživosti i rodne nejednakosti (Pandey i Kumar, 2020, 4; Jacobi, Empinotti i Ferraz de Toledo, 2015). Leach, Mehta i Prabhakaran (2016) upozoravaju na urgentnost izazova održivosti i rodne ravnopravnosti te nužnost njihova zajedničkog rješavanja, zbog čega rodna ravnopravnost nužno treba biti dio integralnog održivog razvoja (vidi Jacobi, Empinotti i Ferraz de Toledo, 2015). Svakako treba spomenuti da žene kao socijalna i demografska kategorija već desetljećima zauzimaju vidno mjesto u globalnoj okolišnoj politici. Arora-Jonsson (2014, 296) u kontekstu rasprava o rodu i okolišu ističe veze između akademske zajednice, s

nakost između žena i muškaraca pretpostavlja jednakost svih ljudskih bića neovisno o njihovoj spolu ili rodu, a na temelju pripadnosti ljudskoj zajednici (Kašić, Marijan i Pešut, 2005, 9).

jedne, te okolišnih politika i praksi, s druge strane. Naime, pitanje roda u okolišnim politikama pojavilo se 1970-ih nakon što su u akademskoj zajednici postavljena pitanja o rodnoj nejednakosti u razvojnim i okolišnim planovima (Arora-Jonsson, 2014, 296). Od tada su istraživanja rodnih odnosa i struktura moći imala utjecaj na »globalne trendove u kreiranju okolišne politike« (Arora-Jonsson, 2014, 296). Već je 1980-ih u okruženju globalne okolišne politike isticano – na temelju istraživanja rodnih odnosa i moći – da odnos prema okolišu nije rodno neutralan (Geiger Zeman i Zeman, 2010; Geiger Zeman i Holy, 2014; Holy, 2007). Zbog tradicionalnih rodnih uloga, očekivanja, statusa i podjele rada žene i muškarci na različite načine doživljavaju i koriste lokalni okoliš (Arora-Jonsson, 2014, 296). Na konferenciji Ujedinjenih naroda o ženama u Nairobiju 1985. godine afirmirana je u ekofeminističkoj teoriji usidrena ideja o nerasplesivoj povezanosti rodnih pitanja i okolišnih problema (Geiger Zeman i Zeman, 2010). Naime, temeljna ekofeministička premisa, razvijana tijekom 1970-ih, ukazuje na intersekciju okoliša i roda te konstatira nemogućnost rješavanja okolišnih izazova bez istovremenog rješavanja pitanja rodne ravnopravnosti i emancipacije žena (Geiger Zeman i Zeman, 2010; Holy 2007; Geiger Zeman i Holy, 2014). Huddart Kennedy and Dzialo (2015) ukazuju na perzistentnost esencijalističke perspektive (na koju nisu bile imune ni određene ekofeminističke struje poput kulturalnog ekofeminizma) kojom su se sve do 1990-ih objašnjavali podaci o visokom postotku žena koje podržavaju zaštitu okoliša, participiraju u okolišnim organizacijama i prakticiraju prokolišna ponašanja u kontekstu vlastitih kućanstava (vidi Arora-Jonsson, 2014). Kritičari esencijalističke pozicije odbacuju objašnjenje o ženama kao »prirodnim« njegovateljicama te ukazuju na strukture moći i utjecaje rodne socijalizacije na rodne odnose spram okoliša (Huddart Kennedy i Dzialo, 2015). Jednako tako treba istaknuti kritiku tendencija homogeniziranja žena i njihovih iskustava bez uvažavanja životnog konteksta i intersekcionalne perspektive kao i tendenciju viktimiziranja žena s Globalnog Juga, na koju su ukazale postkolonijalne teoretičarke (Arora-Jonsson, 2014, 297). Pod utjecajem tih kritičkih pristupa okolišne politike počinju uvažavati specifičnosti lokalnih (socijalnih, kulturnih, ekonomskih, političkih) konteksta te se distanciraju od viktimiziranja žena, naglašavajući »djelovanje žena u odnosu na okolišna pitanja i njihovu borbu za emancipaciju« (Arora-Jonsson, 2014, 297). Littig (2017, 319) iz kritičke feminističke perspektive propituje globalne debate i politike o održivom razvoju os-

vrćući se na efekte konferencije Ujedinjenih naroda o održivom razvoju u Rio de Janeiru 2012. godine, kojom se simbolički obilježilo dvadeset godina od prve Rio konferencije održane 1992. godine, kada je među sudionicima/icama koji/e su zajedno surađivali/e na artikuliranju politike bio prisutan »osjećaj velike nade da se globalna pravda može postići politikama koje su istovremeno redistributivne i ekološki prihvatljive«. Međunarodne feminističke organizacije osigurale su »uključivanje ženskih pitanja u službene dokumente konferencije«, primjerice u Poglavlju 24 *Agende 21* (United Nations, 1992), u kojem su žene istaknute kao ključni akteri u provedbi održivog razvoja, a naglašene je i potreba osnaživanja žena (Littig, 2017, 319). Littig (2017, 326) kritički promišlja rodnu perspektivu u globalnim okolišnim politikama i ukazuje na potrebu za definiranjem konkretnih ciljeva, ali i mjera za njihovo postizanje. Littig (2017, 324) također zagovara otvaranje prostora za alternativne koncepte poput »brižne ekonomije« (*Vorsorgendes Wirtschaften*), koji se prakticiraju u konkretnim (lokalnim) socijalno inovativnim inicijativama poput urbanog vrtlarstva, solidarne ekonomije itd. (2017, 326). U tom smislu Littig (2017, 324) podsjeća da su koncept »brižne ekonomije« od 1990-ih zagovarale njemačke feminističke političke ekonomistice kao alternativu dominantnoj kapitalističkoj ekonomskoj paradigmi, jer se on fokusira na: 1) »praktične i prirodne vrijednosti«; 2) kritički propituje i dovodi u pitanje »rodno uvjetovane odnose moći i povezuje ih s kapitalističkom dominacijom nad prirodom«. Promišljajući »nexus između roda, okoliša i održivog razvoja« Arora-Jonsson (2014, 296) ukazuje na bogata, ali »često kontradiktorna istraživanja roda u odnosu na okoliše«. Osim važnosti (eko)feminističke pozicije, Huddart Kennedy i Dzialo (2015) naglašavaju važnost kritičke sociološke pozicije u promišljanju roda, okoliša te rodnih odnosa prema okolišu, ukazujući na primjere koji pokazuju kako konceptualizacije okolišnih pitanja generiraju rodne izazove u privatnoj sferi i perpetuiraju rodne nejednakosti (na primjer, individualiziranje odgovornosti žena kao majki i minimiziranje utjecaja struktura moći, korporacija, državnih agencija, rodnih odnosa moći, itd.).

ODRŽIVI RAZVOJ I RODNA RAVNOPRAVNOST: GLOKALNE PERSPEKTIVE

Ideja okoliša povezana je s idejom lokalne zajednice, što je sociološki inspirativno tematsko-problemsko područje jer daje dublje uvide u »odnose između izgrađenih i ljudskih zajednica unutar prirodnih okoliša« (The University of British Columbia, n.a.). To uključuje širok ras-

pon istraživačkih tema poput civilnog angažmana u okolišnim inicijativama/udrugama/pokretima, lokalnih politika u urbanim i ruralnim područjima, rodnih odnosa prema okolišu itd. (The University of British Columbia, n.a.). Lipschutz u knjizi *Global Environmental Politics: Power, Perspectives, and Practice* (2004) razmatra dinamiku i međupovezanosti globalnog i lokalnog – socijalni procesi strukturirani su »postojećim političkim i ekonomskim institucijama, poput država i kapitalizma, i odnosima moći koji egzistiraju unutar i među njima. Istovremeno se ti procesi unutar globalne političke ekonomije odvijaju širom i među zemljama dok su ostali »vrlo lokalizirani«, no istovremeno su »dio globalne političke ekonomije i socijalnih odnosa« (Lipschutz, 2004, 6). Aktivnosti koje svakodnevno prakticiramo samo su naizgled »`lokalne´ i prostorno ograničene«, no »na mnoge načine su važne kao one globalne« (Lipschutz, 2004, 6) jer lokalno i globalno su čvrsto povezani – stvari »se događaju lokalno, ali i globalno, budući da su dio iste društvene matrice koja danas tvori civilizaciju koja obuhvaća svijet« (Lipschutz, 2004, 7). Povezanost globalnog i lokalnog evidentna je i u kontekstu okoliša jer su, kako naglašava Lipschutz (2004, 7), okolišni izazovi istovremeno i lokalni i globalni, a da bi izazove mogli rješavati/usporavati/zaustaviti treba propitivati upravo kompleksne odnose između lokalnog i globalnog, pri čemu važnu ulogu imaju strukture i odnosi moći (vidi Harris, 2014). U okolišnom kontekstu i raspravama o održivosti, globalizacija zauzima ambivalentnu poziciju te ne postoji konsenzus oko razumijevanja njezina utjecaja na održivost. Iz kritičke perspektive, globalizacija je prijetnja održivosti jer potiče neodrživi razvoj »potkopavanjem regulatornih kapaciteta nacionalnih država i lokalnih zajednica te iscrpljivanjem biološke i društvene raznolikosti u korist prekomjerne potrošnje i kulturno homogeniziranog načina života« (LeLe 2007, cit. u Ritzer i Dean, 2015, 313). Bazirajući svoju ekofeminističku poziciju na razumijevanju globalizacije kao zapadnjačkog neokolonijalnog projekta, Shiva kritizira nastojanja globalnih institucija (Ujedinjeni narodi, Svjetska banka) u »nametanju politika i planova ljudima s Globalnog Juga«, čime Globalni Sjever kreira »novi politički prostor u kojem »može kontrolirati Jug« (Shiva, 1994, cit. u Isla, 2017, 375). Za Shivu tzv. globalne okolišne krize maskiraju asimetrične odnose moći koji proizlaze iz međunarodne podjele rada, a model održivog razvoja koji promoviraju globalne institucije naziva »zelenim imperijalizmom«, koji negativno utječe na lokalne potrebe/prakse/znanja i lokalni prirodni okoliš (Shiva, 1994, cit. u Isla, 2017, 375). Kao alter-

nativu globalnim regulativama kritičari zagovaraju lokalizacijsku perspektivu prema kojoj se okolišni problemi i okolišne politike razumijevaju isključivo kao lokalni (Lipschutz, 2004). U tom se kontekstu lokalno odnosi na direktno iskustvo na vlastitom lokalitetu (Lipschutz, 2004). Druga interpretacijska pozicija u globalizaciji vidi »blagodan za održivost« kroz »poboljšano prodiranje na tržišta, širenje modernih tehnologija i globalizaciju standarda«, što vodi do »povećane učinkovitosti korištenja resursa i potražnje za čistim okolišima« (LeLe 2007, cit. u Ritzer i Dean, 2015, 313).

Usprkos svim kritikama, neki autori/ce koncepte održivog razvoja i održivosti smatraju općim idejama i važnim (globalnim) smjernicama u konkretnom (nacionalnom i/ili lokalnom) kontekstu. Za Rhoadesa se, primjerice, opća ideja održivosti odjelotvoruje kao lokalni pothvat zbog ekološke i kulturne jedinstvenosti svake zajednice kao i specifičnih potreba i zahtjeva njezinih stanovnika/ica (cit. u Duxbury i Gillete, 2007, prema Geiger Zeman i Zeman, 2010, 87). U *Agendi 2030* jasno je vidljiva glocalizacijska komponenta – Ujedinjeni narodi (UN) ističu da u realizaciji globalnih ciljeva održivog razvoja treba uzeti u obzir kontekst, odnosno specifične prilike, uvjete i mogućnosti u različitim dijelovima svijeta (vidi Patel, 2020; *Local 2030*). Dakle, preporučuje se identificiranje prioritetnih područja djelovanja te sagledavanje lokalnih mogućnosti i kapaciteta u pružanju doprinosa održivom razvoju diljem planeta. Prema *Agendi 2030* (2015) na taj se način stvara i održava globalno partnerstvo ključno za realizaciju održivih ciljeva. Patel (2020, 506) objašnjava koncept »glocalnog razvoja« koji:

- uključuje »simultani razvoj lokalnih i globalnih zajednica« temeljen na partnerstvu, a ne na hijerarhiziranim odnosima u kojima jedna strana ima dominantnu, a druga subordiniranu poziciju;
- »gradi glocalne zajednice« na principima »jednakosti, inkluzivnosti i diverziteta«;
- osnažuje zajednice da »preuzmu odgovornost za svoje kolektivne održive budućnosti kroz suradnju, partnerstvo, i suizgradnju znanja, politike, prakse i strukture«.

»Lokalna koalicija 2030« (*Local 2030 Coalition*) predstavlja glocalnu inicijativu Ujedinjenih naroda, odnosno »platformu za lokalizaciju Agende za održivi razvoj 2030« (*Local 2030*, 2024, 3). Ova platforma predstavlja jedan od načina povezivanja »globalnih ciljeva i nacionalnih politika s lokalnim kontekstima, potrebama i priorite-

tima« kroz povezivanje lokalnih aktera razvoja (na primjer, vlada, lokalna uprava, civilni sektor, akademska zajednica, privatni sektor, žene, mladi itd.) s globalnim institucijama poput Ujedinjenih naroda (Local 2030, 2024, 3). Važnost »procesa lokalizacije« kao bitnog i »krucijalnog za osiguravanje« ukorijenjenosti »globalne vizije za održivi razvoj« u lokalne kontekste (Local 2030, 2024, 3) prepoznata je i nekoliko desetljeća ranije u 28. poglavlju *Agende 21* (UN, 1992), kojim se naglašavala važnost lokalne zajednice i lokalnih uprava u poticanju dijaloga s lokalnim organizacijama/poduzetnicima/civilnim sektorom/građanima, posebno ranjivim skupinama u provedbi načela održivog razvoja (vidi Oels, 2009). Osim afirmiranja participacijskog i stratezijskog načina planiranja i identificiranja održivih prioriteta lokalne zajednice te načina njihova ostvarivanja istaknuti su i ključni zahtjevi poput planiranja, osvješćivanja, identificiranja lokalnih problema, umrežavanja itd. (UN, 1992; vidi Geiger Zeman i Zeman, 2010). Upravo u cilju konkretiziranja održivog razvoja na lokalnoj razini iz Poglavlja 28 izvedena je *Lokalna agenda 21* (LA21) kojom su se opći ciljevi postavljeni za lokalne zajednice nastojali prevesti u konkretnom ekonomskom, socijalnom i okolišnom kontekstu, pri čemu je ostavljen »znatan prostor za međunarodne varijacije u pogledu toga kako, kada i zašto ideja LA21 postaje istaknuta« (Coenen, 2009, 165). Interpretirajući funkciju LA 21, Coenen (2009, 165) pokazuje da Poglavlje 28 *Agende 21* »ne nudi univerzalni i opći vodič... za uključivanje zajednice« jer »svaka zajednica mora pronaći svoj najprikladniji način«. Zato je sadržaj svake pojedinačne LA 21 povezan s njezinim geografskim, demografskim, ekonomskim, socijalnim i kulturnim specifičnostima (Coenen, 2009, 165). Taj dobrovoljni proces u okviru lokalne zajednice usmjeren je na participaciju i uspostavljanje partnerstva kroz kreiranje novih metoda za uključivanje raznih aktera kako bi se postigao održiv razvoj, podignula osviještenost i povećali kapaciteti zajednice (Sustainability Concepts, n.a.; Oels, 2009). Pritom je jedna od temeljnih ideja da je rodna ravnopravnost »intrinzično povezana s održivim razvojem« (UNDP, n.a.), kako na globalnoj tako i na lokalnoj razini. U feminističkoj literaturi posljednjih je desetljeća značajan naglasak stavljan na projekte i istraživanja vezana uz kolektivne akcije ruralnih žena s Globalnog Juga i njihove borbe za zdrav okoliš i prirodne resurse (na primjer, šume, voda, hrana), a sve više novijih istraživanja pokazuje da se resursi koji su nekada bili u fokusu Globalnog Juga, sada sve više prepoznaju kao značajni i na Globalnom Sjeveru (na primjer, šume nisu bitne samo za drvnu

građu, nego i za svakodnevni život, u područjima ruralnog razvoja, zdravlja, rekreacije i dokolice, zapošljavanja, itd.) (Arora-Jonsson, 2014, 300). Ciljevi uključivanja žena u lokalnu/regionalnu politiku, upravu, procese odlučivanja i kreiranja politika kao i postizanje njihove veće vidljivosti na upravljačkim pozicijama još uvijek nisu u potpunosti realizirani. Mnogobrojna istraživanja su upozorila na različite oblike rodni nejednakosti, rodni razlika i rodni jazova u različitim sektorima (vidi Vijeće europskih općina i regija s partnerima, 2006) i u različitim dijelovima svijeta. Međunarodna studija Global Platform for Sustainable Cities (2021, 6-7) identificirala je različite oblike rodni nejednakosti u urbanim sredinama diljem svijeta koje ometaju realizaciju ciljeva održivog razvoja: podzastupljenost žena u STEM područjima; socijalne prepreke na tržištu rada i radnim mjestima; ograničen pristup tradicionalno muškim sektorima (na primjer, infrastruktura, urbanizam, energetika, opskrba vodom, otpad, itd.); dominacija žena u neformalnoj urbanoj ekonomiji; rodne razlike u plaćama, posebno u sektorima u kojima tradicionalno dominiraju muškarci (nejednaka plaća za iste poslove); žene imaju ograničen pristup financijama; ograničena mobilnost žena; podzastupljenost žena na visokim/najvišim pozicijama u poduzećima i tijelima lokalne/regionalne vlasti; nedostatak rodno osjetljive infrastrukture (čista voda, sanitarni uvjeti, siguran javni prijevoz); nejednaka raspodjela poslova, odgovornosti i obveza u obitelji, roditeljstvu, njezi i kućanskim poslovima itd. Intervencije vezane uz održivi razvoj povezane su s osnaživanjem žena i sustavnim radom na postizanju rodne ravnopravnosti, odnosno »rješavanje trajnih rodni nejednakosti u kontekstu održive gradske infrastrukture zahtijeva uzimanje u obzir različitih potreba, prioriteta, odgovornosti i kapaciteta žena i muškaraca« (Global Platform for Sustainable Cities, 2021, 9). Iz toga slijedi da urbane usluge trebaju biti »rodno osjetljive u smislu« (Global Platform for Sustainable Cities, 2021, 9): *pristupačnosti* (na primjer, jednaka dostupnosti usluga ženama i muškarcima); *mobiliteti* (na primjer, mobilnost je ukorijenjena u rodnoj podjeli uloga kako u privatnoj tako i u javnoj sferi – žene koriste javni prijevoz i tijekom putovanja se više zaustavljaju); *sigurnosti i zaštite* (na primjer, privatnost i sigurnost sanitarnih čvorova, javnih prostora i gradskog prometa, važnost ulične rasvjete); *dostupnosti* (na primjer, vode, prijevoza, ICT usluga, pri čemu treba uzeti u obzir potrebe žena nižeg socio-ekonomskog statusa); *pouzdanosti* (na primjer, pristup pouzdanim uslugama, poput gradskog prijevoza, čiji su primarni korisnici obično žene); *zdravlja i*

higijene (na primjer, smanjenje zdravstvenih rizika izazvanih kontaminiranom vodom i onečišćenim zrakom u zatvorenim prostorima poput kuhinja); *otpornosti* (na primjer, kontinuirano osiguravanje usluga čak i u izvanrednim situacijama), itd.

Lokalizirane strategije, projekti, programi i politike imaju potencijal osnaživanja za žene kao i pripadnike depriviranih skupina (Wolff, 2024). U tom je smislu izuzetno važno uključivanje rodne perspektive (na primjer, rodno osviještena politika, rodno osjetljivi proračun) u aktivnosti, politike, metode i instrumente na lokalnom i regionalnom nivou jer se na taj način izravno i u najvećoj mjeri utječe na kvalitetu života i svakodnevicu lokalne/regionalne populacije (Višeće europskih općina i regija s partnerima, 2006, Dio I). Udruženje lokalnih uprava i regija iz Švedske predstavlja primjer dobrih i primjereno konkretiziranih lokalnih praksi »održive rodne ravnopravnosti«, koje pozitivno utječu na kvalitetu života svih stanovnika/ica i zajednice u cjelini (vidi *Exploring economics*, 2014; *Sveriges Kommuner och Landsting/YouTube – UN Women*, 2014). Implementacijom rodne perspektive na različite usluge koje lokalne uprave pružaju građanima/kama (na primjer, čišćenje snijega, prijevoz vozilom hitne pomoći, školski uspjeh) kao i primjenom rodne statistike, koja utvrđuje »razlike i neravnopravnost u situacijama u kojima se nalaze žene i muškarci u svim područjima života« (EIGE, 2016b), ukazuje se na rodne (ne)ravnopravnosti u svakodnevnim aktivnostima te na inovativne i kreativne načine njihova uklanjanja. Za postizanje održivih ciljeva nužno je poštovati partnerstvo, diverzitet, inkluzivnost i solidarnost kako bi različiti globalni akteri na inovativne i konkretne načine poticali emancipatorske promjene koje prepoznaju važnost rodne ravnopravnosti (Lima i Guedes, 2024, 12).

ZAKLJUČAK

»Velike« globalne ideje poput održivosti, održivog razvoja, klimatskih promjena, ljudskih prava, rodne ravnopravnosti, itd. utječu i oblikuju lokalne inicijative, politike i nastojanja. Poznata sintagma »Misli globalno, djeluj lokalno« predstavlja ekstenziju globalizacijske pozicije, koja je zanimljiva i potentna u kontekstu rasprava o održivom razvoju i pitanjima održivosti (Bullard, 2025; Nederveen Pieterse, 2009). U tijesno isprepletenom i čvrsto povezanom svijetu globalno i lokalno ne funkcioniraju kao izolirani, nego kao uzajamno uvjetovani sustavi. Lokalne zajednice funkcioniraju kao mjesta u kontekstu kojih se jasno vide asimetrije i nejednakosti, ali i kao prostori otpora, inovacija i osnaživanja. Tako mnoge aktivističke grupe i okolišne organizacije ohra-

bruju manje lokalne i/ili regionalne, spram okoliša prijateljske inicijative, koje povratno ostavljaju pozitivne utjecaje na globalnom nivou (Bullard, 2025). Mada je već desetljećima tretiran kao poštapalica ili problematičan koncept ispražnjen od značenja, koncept održivog razvoja zapravo je nedovršen projekt. Ako održivi razvoj razumijemo kao otvoren i dinamičan proces, koji se uvijek odvija u specifičnim lokalnim kontekstima, otvara se i uvid u njegov inovativni globalni potencijal. Izazovi rodne ravnopravnosti i recentna uloga žena u globalnom rodnom poretku (koji je simultano kritički propitivan, ali i (p)održavan) ukazuju na nužnost primjene interseksionalne perspektive u razumijevanju održivog razvoja. Održiva zajednica je ideal 21. stoljeća (Geiger Zeman i Zeman, 2010). Ona se ne ostvaruje samo u ravnoteži s lokalnim prirodnim okruženjem, nego i u partnerstvu sa skupinama čiji su glasovi tradicionalno utišavani. Ključ održivog društva su kreativno povezivanje, kritičko uzajamno propitivanje i neprekidno komunikacijsko pregovaranje između globalnih ideja, lokalnih iskustava i rodne osjetljivosti.

Literatura

- Arora-Jonsson, S. (2014). Forty years of gender research and environmental policy: Where do we stand? *Women 's Studies International Forum*, 47, 295-308.
- Beck, U. (1996). *The Risk Society: Towards a New Modernity*. Sage.
- Bendell, J. (2022). Replacing Sustainable Development: Potential Frameworks for International Cooperation in an Era of Increasing Crises and Disasters. *Sustainability*, 14(13), 8185. <https://doi.org/10.3390/su14138185>.
- Bullard, E. (2025). Glocalization. *EBSCO Knowledge Advantage*. <https://www.ebsco.com/research-starters/business-and-management/glocalization>.
- Cass, L. R. (2014). The discipline of global environmental politics. A short history. U P. G. Harris (Ur.), *Routledge Handbook of Global Environmental Politics* (str. 17-129). Routledge.
- Coenen, F. (2009). Local Agenda 21: »Meaningful and Effective« Participation? U F. H. J. M. Coenen (Ur.), *Public participation and better environmental decisions: the promise and limits of participatory processes for the quality of environmentally related decision-making* (str. 165-182). Springer.
- Demaria, F. i Kothari, A. (2017). The Post-Development Dictionary agenda: paths to the pluriverse. *Third World Quarterly*, 38(12), 2588-2599. <https://doi.org/10.1080/01436597.2017.1350821>.
- Doty, R. (2018, siječnja 11). The Global and the Local. *Oxford Research Encyclopedia of International Studies*.

- <https://oxfordre.com/internationalstudies/view/10.1093/acrefore/9780190846626.001.0001/acrefore-9780190846626-e-332>.
- Doyle, T. (1998). Sustainable development and Agenda 21: The secular bible of global free markets and pluralist democracy. *Third World Quarterly*, 19(4), 771-786. <https://doi.org/10.1080/01436599814235>.
- EIGE (2016a). *Rodna ravnopravnost*. https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1059?language_content_entity=hr.
- EIGE (2016b). *Rodna statistika*. https://eige.europa.eu/publications-resources/thesaurus/terms/1294?language_content_entity=hr.
- Exploring Economics (2014). *Sustainable Gender Equality – a film about gender mainstreaming in practice*. <https://www.exploring-economics.org/en/discover/sustainable-gender-equality-a-film-about-gender-ma>.
- Fuchs, C. (2017). Critical Social Theory and Sustainable Development: The Role of Class, Capitalism and Domination in a Dialectical Analysis of Un/Sustainability. *Sustainable Development*, 25(5), 443-458. <https://doi.org/10.1002/sd.1673>.
- Geiger, M. i Zeman, Z. (2010). Mjesto življenja i integralna održivost – vitalnost lokalnog u globaliziranom svijetu. *Društvena istraživanja*, 19(3 (107)), 377-400.
- Geiger Zeman, M. i Zeman, Z. (2010). *Uvod u sociologiju (održivih) zajednica*. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.
- Geiger Zeman, M. i Holy, M. (2014). „Kako to nije zaživjelo? Zašto to nije zanimljivo?» – Snaga i obećanje ekofeminizma u Hrvatskoj. *Ekonomika i ekohistorija*, 10(10): 94-112.
- Global Platform for Sustainable Cities (2021). *Gender and Sustainable Cities*. https://www.thegpsc.org/sites/default/files/guidance_note_on_gender_and_sustainable_cities_final_disclaimer_022422.pdf.
- Hannerz, U. (1987). The World in Creolisation. *Africa*, 57(4), 546-559.
- Harris, P. G. (2014). Introduction. Delineating global environmental politics. U P. G. Harris (Ur.), *Routledge Handbook of Global Environmental Politics* (str. 1-14). Routledge.
- Hawkins, R., Ojeda, D., Asher, K., Baptiste, B., Harris, L., Mollett, S., Nightingale, A., Rocheleau, D., Seager, J. i Sultana, F. (2011). A Discussion. *Environment and Planning D: Society and Space*, 29(2), 237-253. <https://doi.org/10.1068/d16810>.
- Holy, M. (2007). *Mitski aspekti ekofeminizma*. TIM Press.
- Holy, M. (2023). *Sinergijom do održive Hrvatske: Odrast vs. kružna ekonomija*. Friedrich-Ebert-Stiftung, Regionalni ured za Hrvatsku i Sloveniju.
- Huddart Kennedy, E. i Dzialo, L. (2015). Locating Gender in Environmental Sociology. *Sociology Compass*, 9(19), 920-929, <https://doi.org/10.1111/soc4.12303>.

- ISA WG01 (n.a.). Sociology on Local-Global Relations, <https://www.isa-sociology.org/en/research-networks/working-groups/wg01-sociology-on-local-global-relations>.
- Isla, A. (2017). Whose debt for whose nature? Gender and nature in neoliberalism's war against subsistence. U S. MacGregor (Ur.), *Routledge Handbook of Gender and Environment* (str. 372-383). Routledge.
- Jacobi, P. R., Empinotti, V. i Ferraz de Toledo, R. (2015). Gender and environment. *Ambiente & Sociedade*, 18(1), <https://doi.org/10.1590/1809-4422ASOC20151801edito>.
- Kašić, B. (2007a). Rodna jednakost. U R. Borić (Ur.), *Pojmovnik rodne terminologije prema standardima Europske unije* (str. 74-75). Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH.
- Kašić, B. (2007b). Rodna ravnopravnost. U R. Borić (Ur.), *Pojmovnik rodne terminologije prema standardima Europske unije* (str. 68-69). Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH.
- Kašić, B., Marijan, J. i Pešut, J. (2005). *Vodič prema politici rodne jednakosti: izazovi i mogućnosti*. Centar za ženske studije.
- Khan, M. i Khan, M. (2013). »I'M Lovin' It« — Around the World: A Case Study of Mcdonald's »Glocalization«. *Journal of Hospitality & Tourism Cases: An International Case Journal*, 2(2), 64-73. <https://doi.org/10.1177/216499871300200207>.
- Kovačević, S. i Mušanović, L. (2012). Cjeloživotno učenje za održivi razvoj. *Školski vjesnik*, 61(3), 325-342.
- Leach, M., Mehta, L. i Prabhakaran, P. (2016). *Gender Equality and Sustainable Development: A Pathways Approach*. UN Women. <https://www.unwomen.org/sites/default/files/Headquarters/Attachments/Sections/Library/Publications/2016/DPS-Gender-equality-sustainable-development.pdf>.
- Lima, R. i Guedes, G. (2024). Sustainable Development Goals and Gender Equality: A Social Design Approach on Gender-Based Violence. *Sustainability*, 16(2), 914. <https://doi.org/10.3390/su16020914>.
- Lipschutz, R. D. (2004). *Global Environmental Politics: Power, Perspectives, and Practice*. CQ Press.
- Littig, B. (2017). Green Jobs for Whom? A feminist critique of the green economy. U S. MacGregor (Ur.), *Routledge Handbook of Gender and Environment* (str. 318-330). Routledge.
- Local 2030 (2024). *2024 Report of Activities*. <https://www.local2030.org/library/871/Annual-Report-of-Activities-2024.pdf>.
- Meadows, D. H., Meadows, D. L., Randers, J. i Behrens, W. W. (1972). *The Limits to Growth. A Report for the Club of Rome's Project on the Predicament of Mankind*. Universe Books.
- Nederveen Pieterse, J. (2009). *Globalization and Culture. Global mélange*. Rowman & Littlefield Publishers, Inc.

- Oels, A. (2009). The power of visioning: the contribution of future search conferences to decision-making in Local Agenda 21 processes. U F. H. J. M. Coenen (Ur.), *Public participation and better environmental decisions: the promise and limits of participatory processes for the quality of environmentally related decision-making* (str. 73-88). Springer.
- Pandey, U. C. i Kumar, C. (2020). *SDG5 – Gender Equality and Empowerment of Women and Girls*. Emerald Publishing.
- Patel F. (2020). Glocal Development for Sustainable Social Change. U J. Servaes (Ur.), *Handbook of Communication for Development and Social Change* (str. 501-517). Springer.
- Pavić-Rogošić, L. (2015). *Novi izazov. Globalni ciljevi održivog razvoja do 2030. ODRAZ-Održivi razvoj zajednice*. https://www.odraz.hr/wp-content/uploads/2020/03/globalni-ciljevi_or_final_web.pdf.
- Ritzer, G. (2003). Rethinking Globalization: Glocalization/Grobalization and Something/Nothing. *Sociological Theory*, 21(3), 193-209. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/1467-9558.00185>.
- Ritzer, G. (2012, veljače 29). Grobalization. *Wiley Online Library*. doi.org/10.1002/9780470670590.wbeog260.
- Ritzer, G. i Dean, P. (2015). *Globalization. A Basic Text*. Wiley-Blackwell.
- Robertson, R. (1995). Glocalization: Time-space and homogeneity-heterogeneity. U M. Featherstone, S. Lash i R. Robertson (Ur.), *Global modernities* (str. 25–44). Sage Publications.
- Robertson, R. (2001). Globalization Theory 2000 Plus: major problematic. U: G. Ritzer i B. Smart (Ur.), *Handbook of Social Theory* (str. 458-471). Sage.
- Ryan, J. M. (2007). Grobalization. U G. Ritzer (Ur.), *Blackwell Encyclopedia of Sociology, Volume 1* (str. 2022-2023). Wiley-Blackwell.
- Simonis, J. (2014). Global-Local Dialectic. *Intercultural Dialogue*, 26. <https://centerforinterculturaldialogue.org/wp-content/uploads/2014/08/key-concept-global-local.pdf>.
- Smith, (2007). Glocalization. U G. Ritzer (Ur.), *Blackwell Encyclopedia of Sociology, Volume 1* (str. 1994-1995). Wiley-Blackwell.
- Sociology. Institute (2022, listopad 23). Navigating the Criticisms of Sustainable Development: A Constructive Look. https://sociology.institute/sociology-of-development/navigating-criticisms-sustainable-development/#google_vignette.
- Sustainability Concepts (n.a.). *Local Agenda 21*. <https://www.gdrc.org/sustdev/concepts/18-la21.html>
- Sveriges Kommuner och Landsting & UN Women (2014). *Sustainable Gender Equality - a film about gender mainstreaming in practice*. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=udSjBbGwJEg>.
- The University of British Columbia (n.a.). Environment and Community. <https://sociology.ubc.ca/research/research-streams/environment-and-community>.

- United Nations (1992). *Agenda 21: Earth Summit: The United Nations Programme of Action from Rio*. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>.
- United Nations (2000). *United Nations Millennium Declaration*. <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/united-nations-millennium-declaration>.
- United Nations (2012). *The future we want: outcome of the Conference on Sustainable Development, Rio de Janeiro, Brazil, 20-22 June 2012*. United Nations. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/733FutureWeWant.pdf>.
- United Nations (2015). *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development. A/RES/70/1. United Nations General Assembly*. <https://docs.un.org/en/A/RES/70/1>.
- UNDP (n.a.). *Gender equality and sustainable development*. <https://www.undp.org/eurasia/our-focus/gender-equality/gender-equality-and-sustainable-development>.
- UN Women & UNDP (2018). *Gender Equality as an Accelerator for Achieving the SDGs*. <https://www.undp.org/publications/gender-equality-accelerator-achieving-sdgs>.
- Vijeće europskih općina i regija s partnerima (2006). *Europska povelja za ravnopravnost žena i muškaraca na lokalnoj razini*. <https://www.zagreb.hr/UserDocsImages/ljudska%20prava/web/Europska%20povelja.pdf>.
- Wroblewski, A., Littig, B. i Segert, A. (2023). The Gender Dimension in Sustainability Policies and Their Evaluation. *Sustainability*, 15, 3224. <https://doi.org/10.3390/su15043224>.
- Wolff, G. (2024). Promoting gender equality through localized development strategies: leveraging identification. *Journal of International Humanitarian Action* 9, Article 13. <https://doi.org/10.1186/s41018-024-00156-7>.
- World Commission on Environment and Development. (1987). *Our common future*. Oxford University Press.
- Zeman, Z. (2004). *Autonomija i odgođena apokalipsa. Sociološkijske teorije modernosti i modernizacije*. Hrvatska sveučilišna naklada.

Marija Geiger Zeman
**Between global ideas and local initiatives:
gender equality as a driver of integral sustainable
development**

In the paper, concepts and different interpretations of global, local and glocal are positioned in the context of (integral) sustainable development in order to present the complexity and ambivalence of

global visions and local realities in different parts of the world. It points to changes in the conceptualization of sustainable development in global environmental documents with special emphasis on issues of gender equality and the role of women in the processes of planning, organizing and implementing integral sustainable development at the local and global level. The paper is based on the premises of: the inextricable, complex and contradictory connection between the global and the local; global, local and glocal perspectives of the idea of sustainable development as well as critical positions that point to different forms of inequality and asymmetry in power; the recognized importance of gender equality as one of the fundamental values of sustainable development at the global and local level. By examining and reflecting on the relationship between globally created ideas and concrete local realities, as well as integral sustainable development and gender equality, the complexity of recent social processes is highlighted, as well as the need to open an emancipatory space that enables the development of glocal communities that affirm the ideas of justice, sustainability and inclusiveness.

Keywords: global, local, glocal, sustainable development, gender equality